

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ЄВРОПЕЙСЬКІ ІНСТРУМЕНТИ ГРОМАДЯНСЬКОЇ SMART-АКТИВНОСТІ ДЛЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ГРОМАД»

Co-funded by
the European Union

Ступінь освіти	магістр
Спеціальність	всі (тільки денна форма навчання)
Тривалість викладання	2-й семестр, 4 чверть
Кількість кредитів	4 кредити ЄКТС (120 годин)
Заняття:	
лекції:	2 години на тиждень
практичні:	2 години на тиждень
Мова викладання	українська
Форма підсумкового контролю:	диференційований залік

Сторінка курсу в СДО НТУ «ДП»

Кафедра, що викладає: Державного управління і місцевого самоврядування

Викладач:
Матвєєва Ольга Юріївна
к.держ.упр., доцент

Сторінка викладача
<https://palsg.nmu.org.ua/ua/kafedra/teachers/Matveieva/Matveieva.php>

Резюме викладача: [CV_Olga_Matveieva](#)

E-mail:
matveieva.o.yu@nmu.one

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Neither the European Union nor the granting authority can be held responsible for them

1. Анотація до курсу

Дисципліна «Європейські інструменти громадянської SMART-активності для сталого розвитку громад» надає знання з питань громадської партисипації, а також сприяє формуванню навичок та оволодінню інструментами, які допомагають громадському включенню в процеси управління спільним та підтримки сталого розвитку громад. Матеріали курсу включають результати аналізу актуальних можливостей для громадян щодо їх корисної участі в управлінні спільним, надають уявлення про сфери застосування індивідуальних зусиль та оформлення їх у дієві ініціативи, що об'єднують інших (через участь у громадських ініціативах, лідерство в громадському секторі, підтримку принципів сталого розвитку у професійній діяльності та використання інструментів і технологій громадської партисипації для підтримки цих ідей та цілей).

Дисципліна познайомить слухачів із сучасними підходами і практиками smart-партисипації, застосовуваними в країнах ЄС для покращення умов життя за рахунок внутрішнього потенціалу територіальних громад (соціальний, економічний, природний). Вона охоплює такі теми, як, критичне мислення; громадянська активність як основний компонент будівництва демократії та сталого розвитку; протидія дезінформації у віртуальному просторі; концепція е-демократії; технології громадянської активності; цифрова грамотність і технології сектору civic-tech в ЄС та Україні.

Після опанування дисципліни студенти отримають:

- *загальні знання основ* громадської партисипації для сталого розвитку громад;
- *практичні навички* громадської smart-партисипації з використанням широкого набору інструментів е-участі та проєктного підходу;
- *вміння* протистояти чинникам дезінформації та згубному впливу цифрових загроз на розвиток і просування громадських ініціатив в Інтернет-просторі.

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою вивчення дисципліни «Європейські інструменти громадянської SMART-активності для сталого розвитку громад» є дослідження засадничих основ громадської smart-партисипації, що базується на знаннях та широкому застосуванні європейського досвіду управління спільним; знайомство із сучасними європейськими підходами до розвитку громад із залученням громадськості, зокрема, в цифровому просторі.

Основні завдання дисципліни:

- ознайомлення студентів із теоретичними основами smart-менеджменту сталого розвитку громад;
- формування у студентів практичних навичок складання візії та підходів до сталої smart-трансформації міського середовища (соціальне, економічне, природне, інституційне);
- вміння визначати результати та ефекти застосування smart-підходів у менеджменті розвитку громад та спільному управлінні у повоєнній розбудові України.

У сукупності, досягнення поставлених задач дозволяє сформулювати комплексне уявлення про можливості і перспективи застосування та розвитку інструментів громадської smart-партисипації, які забезпечуватимуть сталий розвиток українських громад в процесі її повоєнного відновлення та здобуття членства в ЄС.

3. Результати навчання

За підсумками курсу студенти зможуть:

- *демонструвати знання*: термінології та концептуальних основ громадської smart-партисипації у процесах сталого розвитку громад; відповідних інструментів та механізмів, що можуть бути застосовані у цифровому просторі; особливостей та відмінних характеристик

концептуальних підходів до застосування та розвитку таких інструментів в Україні та країнах ЄС, що демонструють високий рівень ефективної громадської участі в процесах управління спільним;

– *пояснювати зміст* базових основ громадської smart-партисипації у процесах сталого розвитку громад; європейських цінностей, що лежать в основі побудови управлінських моделей такої партисипації у реальному та віртуальному просторах; принципів управління спільним ресурсом та скоординованого колективного вирішення завдань сталого розвитку громад; застосування механізмів е-партисипації для покращення умов життя в громадах;

– *аналізувати процеси* сталого розвитку громад, міста, держави та суспільства, керовані спільним демократичним поступом України в ЄС; надавати обґрунтовані висновки, коментарі та структуровані рекомендації органам місцевого самоврядування на предмет удосконалення стратегій та політик співпраці з профільними громадськими організаціями та представниками громадянського суспільства.

4. Структура курсу

Тижні	Тематика занять	Вид занять	Ресурси	Оцінка
1	Вступ до курсу Мета, завдання, результати Політика курсу Навчальні матеріали Система та критерії оцінювання	Лекція	Силабус Робоча програма Презентація курсу Рекомендовані джерела	–
	Тема 1. Ознайомлення з концепцією громадської партисипації та громадської активності як основного компоненту розбудови демократії та підтримки сталого розвитку		Презентація за темою Рекомендовані джерела	-
	Практичне заняття-семінар за темою 1. Практичне втілення концепції громадської партисипації та громадської активності в Україні на шляху її повоєнного відновлення	Практичне заняття	Спеціалізовані веб-ресурси	0-5
2	Тема 2. Критичне мислення та протидія дезінформації у віртуальному просторі	Лекція	Презентація за темою Рекомендовані джерела	0-5
	Практичне заняття за темою 2. Формування критичного мислення та протидія дезінформації у віртуальному просторі	Практичне заняття (у форматі майстер-класу)	Спеціалізовані веб-ресурси	0-5
3	Тема 3. Е-демократія: концепція та практичне втілення в країнах ЄС	Лекція	Презентація за темою Рекомендовані джерела	0-5
	Практичне заняття за темою 3. Кейси європейського досвіду втілення концепції е-демократії	Практичне заняття	Спеціалізовані веб-ресурси	0-5
4	Тема 4. Інструменти та технології громадської партисипації в процесах повоєнної ревіталізації громад	Лекція	Презентація за темою Рекомендовані джерела	0-5
	Практичне заняття за темою 4. Меппінг інструментів та технологій громадянської партисипації для сталого розвитку громад	Практичне заняття	Спеціалізовані веб-ресурси	0-5

Тиждень	Тематика занять	Вид занять	Ресурси	Оцінка
5	Тема 5. Цифрова грамотність як інструмент підсилення спроможності громадянського суспільства	Лекція	Презентація за темою Рекомендовані джерела Спеціалізовані веб-ресурси	0-5
	Практичне заняття за темою 5. Інструменти оцінювання і вимірювання цифрової грамотності	Практичне заняття (тренінг)	Спеціалізовані веб-ресурси	0-5
6	Тема 6. Civic-tech або громадські технології для підсилення спроможності громад	Лекція	Презентація за темою Рекомендовані джерела	0-5
	Практичне заняття за темою 6. Роль civic-tech або громадських технологій у підсиленні спроможності громад	Практичне заняття	Спеціалізовані веб-ресурси	0-5
7	Тема 7. Спільнодія та соціальний рух на прикладі країн ЄС	Лекція	Презентація за темою Рекомендовані джерела	0-5
	Практичне заняття за темою 7. Європейські практики спільнодії та організації соціальних рухів	Практичне заняття (майстер-клас)	Рекомендовані джерела	0-5
8	Презентація індивідуально-групового завдання		Силабус	0-35
	Загальна дискусія за підсумками курсу			—
9	Підбиття підсумків вивчення дисципліни		Силабус ККР для проведення заліку Анкети у MS Forms	—
	Обговорення та оцінювання результатів виконання індивідуального завдання			—

Індивідуальне завдання – творчий проєкт «SMART-підхід до вирішення проблеми сталого розвитку» полягає у розробленні та захисті здобувачами вищої освіти опису власного чи командного підходу щодо вирішення актуальної проблеми, з якою Ви працюєте за основним місцем роботи, чи яку оберете до вирішення.

Форма проведення: підготовка, презентація та дискусія.

Зміст завдання: необхідно сформулювати проблему, яка підлягатиме вирішенню, та описати проєктний підхід до її вирішення за наступною схемою.

Складові проєктної ідеї громадської ініціативи	<i>Приклад</i>
Назва пропонованого проєкту	<i>Створення електронної інформаційної бази запитів до волонтерських організацій міста Дніпра «Волонтер 24/7»</i>
Проблема, яку він прагне вирішити	<i>Упорядкування запитів громадян, військових, ВПО, що надходять до різних громадських організацій, обмін даними між волонтерськими організаціями, а також із органами місцевого самоврядування й іноземними партнерами для розширення можливостей надання допомоги та послуг, а також оптимізація волонтерської роботи та обміну інформацією</i>
Опис проблемної	<i>Громадські організації міста отримують велику кількість запитів</i>

ситуації (передумови виникнення проблеми, реальний стан речей, що потребує зміни)	щодня. Їх складно структурувати в неоцифрованому та хаотичному вигляді, а також обробляти, відстежувати та координувати. Бракує захищеної платформи, яка б дозволила вносити всі запити в єдине місце і здійснювати безпечний обмін інформацією між стейкхолдерами. Цю проблему можна розділити на такі складові: - <i>Неструктуровані дані:</i> Запити, які надходять, можуть бути представлені у різних форматах, таких як електронні листи, телефонні дзвінки, листи, повідомлення в соціальних мережах і т. д. Ця неструктурована інформація ускладнює її систематизацію та аналіз. - <i>Безпека даних:</i> З моменту, коли громадські організації розглядають чутливу інформацію і спілкуються з різними стейкхолдерами, важливо мати безпечну платформу для зберігання та обміну даними. Уникнення витоку особистих даних та збереження конфіденційності стає основною проблемою. - <i>Ефективність обробки:</i> Наявність ефективної системи обробки запитів допомагає організаціям більш оперативно та якісно реагувати на потреби громади і виконувати свої завдання. Ця комплексна проблема посилюється продовженням російської війни, в умовах якої кількість громадських організацій і волонтерських ініціатив зменшується, волонтери і громадські активісти вимушені все більше часу приділяти вирішенню власних питань, працевлаштовуватися, що зменшує сукупний обсяг ресурсів часу та зусиль, що приділяються волонтерству в місті, і, відповідно, знижує ефективність такої діяльності.
Ідея проєкту (опис запропоновано шляху вирішення окресленої проблеми)	Для розв'язання цієї проблеми пропонується створення спеціалізованої електронної платформи для обробки запитів та обміну інформацією між організаціями міста Дніпра. Ця платформа матиме наступні функції: - <i>Локально централізована система:</i> запити повинні вноситися в єдине місце, де їх можна легко структурувати, класифікувати та відстежувати. - <i>Захист даних:</i> забезпечення високого рівня безпеки даних та користувачів, включаючи шифрування та контроль доступу, щоб уникнути витоку конфіденційної інформації та унеможливити проникнення чи порушення робочих процесів з боку російських користувачів. - <i>Аналітика та звіти:</i> можливість аналізувати дані та генерувати звіти для прийняття рішень і відстеження ефективності. - <i>Інтеграція з іншими внутрішньо-інституційними та публічними системами:</i> забезпечення сумісності та інтеграції з іншими системами, такими як CRM, для забезпечення гармонійної роботи всіх структур. Розробка і впровадження такої платформи допоможе громадським організаціям міста ефективніше обробляти запити та забезпечувати безпеку обміну інформацією між всіма зацікавленими сторонами.
Результати проєкту	Захищена платформа електронної взаємодії громадських організацій та волонтерських ініціатив міста Дніпра

Орієнтовний бюджет проекту	25 000 EUR				
	Статті витрат:				
	Стаття				Сума, євро
	1. Аналіз ситуації, проведення зустрічей з представниками громадських організацій, виявлення проблем				1000
	2. Формулювання технічного завдання щодо розроблення електронної платформи, визначення та обговорення її функціоналу				1500
	3. Розроблення е-платформи «Волонтер24/7»				20250
	4. Тестування та запуск платформи				1500
	5. Реклама платформи				50
	6. Аналіз ефективності роботи платформи на основі аналізу результатів роботи та відгуків користувачів				550
	7. Складання звіту за підсумками проекту				150
	Разом				25000
Бачення маркетингової стратегії (Яким чином залучатимуться учасники, чому це буде їм цікаво)	Враховуючи фактори потенційної зручності платформи, а також високу соціальну значимість ідеї, інформація про платформу поширюватиметься захищеними каналами серед потенційних користувачів (ГО міста Дніпра та Дніпровська міська рада)				
Строки виконання проекту та його ключові етапи (за можливості)	Проект розраховано на 2 роки:				
	Заходи	I кв	II кв	III кв	IV кв
	Рік 1				
	1. Аналіз ситуації, проведення зустрічей з представниками громадських організацій, виявлення проблем				
	2. Формулювання технічного завдання щодо розроблення електронної платформи, визначення та обговорення її функціоналу				
	3. Розроблення е-платформи «Волонтер24/7»				
	Рік 2				
	4. Тестування та запуск платформи				
	5. Реклама платформи				
	6. Аналіз ефективності роботи платформи на основі аналізу результатів роботи та відгуків користувачів				
	7. Складання звіту за підсумками проекту				

Очікуваний соціальний/економічний/екологічний/інституційний ефект від реалізації проєкту (Як реалізація проєкту вплине на вирішення поставленої проблеми?)	<i>Розбудова спроможності інститутів громадянського суспільства, посилення рівня їх самоорганізації,</i> <i>Зміцнення спільноти: Платформа залучає громадян до активної участі в допомозі один одному, що сприяє підвищенню рівня взаємодопомоги,</i> <i>Підвищення якості сервісів організацій,</i> <i>Посилення ціннісних орієнтацій в громаді: залучення нових учасників до волонтерської роботи через платформу може спонукати людей до більш активного виявлення цінностей, таких як взаємодопомога, солідарність і соціальна відповідальність,</i> <i>Розвиток локального співтовариства: залучення громадського сектору до виконання завдань місцевого самоврядування може сприяти розвитку локального співтовариства, підтримці місцевих ініціатив і підвищенню якості життя в громадах,</i> <i>Посилення соціальної довіри: взаємодія між волонтерами, органами місцевого самоврядування та отримувачами допомоги може сприяти збільшенню рівня соціальної довіри в суспільстві.</i> <i>Підвищення рівня освіти та навичок через неформальні практики соціальної взаємодії: волонтерська робота може надати можливість навчатися новим навичкам і отримувати досвід у різних галузях.</i>
--	---

Для представлення результатів виконання завдання необхідно заповнити відповідний шаблон, який розміщено у застосунку Teams MS Office.

5. Технічне обладнання та/або програмне забезпечення

Для занять необхідно забезпечити стійкий доступ до Інтернету, мати активований аккаунт університетської пошти (student.i.p@nmu.one) у Microsoft Office365, перевірити можливість доступу до курсу зі стаціонарного чи мобільного пристрою, встановити пакет програм Microsoft Office (Word та Power Point).

6. 1. Система оцінювання та вимоги

6.1. Навчальні досягнення здобувачів вищої освіти за результатами вивчення курсу оцінюватимуться за шкалою, що наведена нижче:

Рейтингова шкала	Інституційна шкала
90 – 100	Відмінно
74-89	Добре
60-73	Задовільно
0-59	Незадовільно

Загальні критерії досягнення результатів навчання відповідають описам 7-го кваліфікаційного рівня НРК.

6.2. Здобувачі вищої освіти можуть отримати **підсумкову оцінку** з навчальної дисципліни на підставі поточного оцінювання знань за умови, якщо набрана кількість балів з поточного тестування та виконання і захисту практичних робіт складатиме не менше 60 балів. Максимально за поточною успішністю здобувач вищої освіти може набрати 100 балів.

Теоретична частина оцінюється за результатами участі у дискусіях під час інтерактивних лекцій, виконанню та презентації результатів індивідуального завдання, зміст якого описано у розділі 4 (участь у дискусіях та презентація результатів окремих завдань оцінюється в межах 100

балів відповідно до Загальних критеріїв досягнення результатів навчання для 6-го кваліфікаційного рівня за НРК (бакалавр)» (див. «Положення про оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти Національного технічного університету «Дніпровська політехніка» <https://cutt.ly/1ORACPD>) із подальшим перерахунком відповідно до розподілу балів за окремими темами та завданнями, див. у табл. розділу 4). Загалом за участь у дискусіях і захист результатів виконання індивідуального завдання отримується максимум 60 балів.

Практичні роботи (індивідуальні і командні завдання, розподіл балів див. у табл. розділу 4) виконуються під час практичних занять (презентація результатів окремих завдань оцінюється в межах 100 балів відповідно до Загальних критеріїв досягнення результатів навчання для 6-го кваліфікаційного рівня за НРК (бакалавр)» (див. «Положення про оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти Національного технічного університету «Дніпровська політехніка» <https://cutt.ly/1ORACPD>) із подальшим перерахунком відповідно до розподілу балів за окремими темами та завданнями, див. у табл. розділу 4). При несвоєчасному здаванні практичної роботи оцінка знижується вдвічі. У сумі за практичну частину курсу при поточному оцінюванні отримується максимум 40 балів.

Отримані бали за теоретичну частину та практичні роботи додаються і є підсумковою оцінкою за вивчення навчальної дисципліни. Максимально за поточною успішністю здобувач вищої освіти може набрати 100 балів.

Розподіл максимальної кількості балів за складовими поточного контролю:

Теоретична частина	Практична частина	Разом
60	40	100

6.3. Критерії оцінювання підсумкової роботи. У випадку якщо здобувач вищої освіти за поточною успішністю отримав менше 60 балів та/або прагне поліпшити оцінку проводиться підсумкове оцінювання (залік) під час сесії. Якщо здобувач не здав у письмовій формі виконаних індивідуальних завдань (дві практичні роботи), він отримує незадовільну підсумкову оцінку з дисципліни.

Залік проводиться у вигляді комплексної контрольної роботи, яка включає запитання з теоретичної та практичної частини курсу. Білет складається з 60 тестових завдань із чотирма варіантами відповідей, одна правильна відповідь оцінюється в 1 бал (разом 60 балів) та 10 тестових завдань з практичної частини, кожне з запитань оцінюється максимум у 4 бали (разом 40 балів), причому:

- 4 бали – відповідність еталону;
- 3 бали – відповідність еталону з незначними помилками;
- 2 бали – часткова відповідність еталону, питання повністю не розкрито;
- 1 бал – невідповідність еталону, але відповідність темі запитання;
- 0 балів – відповідь не наведена або не відноситься до теми запитання.

Отримані бали за відкриті та закриті тести додаються і є підсумковою оцінкою за вивчення навчальної дисципліни. Максимально за підсумковою роботою здобувач вищої освіти може набрати 100 балів.

7. Політика курсу

7.1. Політика щодо академічної доброчесності. Академічна доброчесність здобувачів вищої освіти є важливою умовою для опанування результатами навчання за дисципліною і отримання задовільної оцінки з поточного та підсумкового контролів. Академічна доброчесність базується на засудженні практик списування (виконання письмових робіт із залученням зовнішніх джерел інформації, крім дозволених для використання), плагіату (відтворення опублікованих текстів інших авторів без зазначення авторства), фабрикації (вигадування даних чи фактів) що можуть використовуватися в освітньому процесі. Політика щодо академічної доброчесності регламентується положенням «Положення про систему запобігання та виявлення плагіату у

Національному технічному університеті «Дніпровська політехніка»: http://www.nmu.org.ua/ua/content/activity/us_documents/System_of_prevention_and_detection_of_plagiarism.pdf.

У разі порушення здобувачем вищої освіти академічної доброчесності (списування, плагіат, фабрикація), робота оцінюється незадовільно та має бути виконана повторно. При цьому викладач залишає за собою право змінити тему завдання.

7.2. Комунікаційна політика.

Здобувачі вищої освіти повинні мати активовану університетську пошту.

Обов'язком здобувача вищої освіти є перевірка один раз на тиждень (щонеділі) поштової скриньки на НТУ Microsoft Office та відвідування групи дисципліни у Microsoft Teams.

Рекомендуємо створити профілі та підписатися на сторінку кафедри державного управління і місцевого самоврядування у Facebook: <https://www.facebook.com/kafedra.publicmanagement/>.

Протягом тижнів самостійної роботи обов'язком здобувача вищої освіти є робота у рамках дисципліни дистанційно у застосунку Microsoft Teams та на корпоративній платформі Moodle (www.do.nmu.org.ua).

Усі письмові запитання до викладача стосовно дисципліни мають надсилатися на університетську електронну пошту або до групи у Microsoft Teams.

7.3. Політика щодо перескладання.

Роботи, які здаються із порушенням термінів без поважних причин оцінюються на нижчу оцінку. Перескладання відбувається із дозволу деканату за наявності поважних причин (наприклад, лікарняний).

7.4. Відвідування занять.

Для здобувачів вищої освіти денної форми відвідування занять є обов'язковим.

Поважними причинами для неявки на заняття є хвороба, участь в університетських заходах, відрядження, які необхідно підтверджувати документами у разі тривалої (два тижні) відсутності.

Про відсутність на занятті та причини відсутності здобувач вищої освіти має повідомити викладача або особисто, або через старосту.

Якщо здобувач вищої освіти захворів, ми рекомендуємо залишатися вдома і навчатися за допомогою дистанційної платформи.

Здобувачу вищої освіти, чий стан здоров'я є незадовільним і може вплинути на здоров'я інших здобувачів вищої освіти, буде пропонуватися залишити заняття (така відсутність вважатиметься пропуском з причини хвороби).

Оцінки неможливо отримати під час консультацій або інших додаткових годин спілкування з викладачем. За об'єктивних причин (наприклад, міжнародна мобільність) навчання може відбуватись дистанційно - в онлайн-формі, за погодженням з викладачем.

7.5. Політика щодо оскарження оцінювання. Якщо здобувач вищої освіти не згоден з оцінюванням його знань він може оскаржити виставлену викладачем оцінку у встановленому порядку.

7.6. Зарахування результатів навчання, які отримані у неформальній освіті. Здобувачі вищої освіти має право на зарахування результатів навчання, які отримані у неформальній освіті, за окремими темами або видами навчальної активності із попереднім погодженням з викладачем дисципліни та гарантом освітньої програми. Визнання результатів здійснюється за наявності відповідних сертифікатів.

7.7. Участь в анкетуванні. Наприкінці вивчення курсу та перед початком сесії здобувачам вищої освіти буде запропоновано анонімно заповнити електронні анкети (MS Forms). Посилання на форму буде розміщено у Teams курсу. Заповнення анкет є важливою складовою вашої навчальної активності, що дозволить оцінити дієвість застосованих методів викладання та врахувати ваші пропозиції стосовно покращення змісту навчальної дисципліни.

8. Рекомендовані джерела інформації

Основні

1. Cooper, T. L., Bryer, T. A., & Meek, J. W. (2006). Citizen-centered collaborative public management. *Public administration review*, 66, 76-88.
2. Hintz A., Dencik L., Wahl-Jorgensen K. Digital Citizenship and Surveillance. *International Journal of Communication*. 2017. Vol. 11. URL: <https://ijoc.org/index.php/ijoc/article/view/5521>.
3. Homberg, F., & Costello, J. (2019). Public service motivation and civic engagement. Cham: Springer International Publishing.
4. Jones L. M., Mitchell K. J. Defining and measuring youth digital citizenship. *New Media & Society*. 2016. Vol. 18, Iss. 9. DOI: 10.1177/1461444815577797.
5. Marino, V., & Lo Presti, L. (2019). Increasing convergence of civic engagement in management: a systematic literature review. *International Journal of Public Sector Management*, 32(3), 282-301.
6. Matveieva O., Navumau V., Gustaffson M. Adoption of Public e-services versus Civic Tech Services: On the Issue of Trust and Citizen Participation in Ukraine. *Electronic Government: 21st IFIP WG 8.5 International Conference, EGOV 2022, Linköping, Sweden, September 6-8. 2022*. DOI: https://dl.acm.org/doi/abs/10.1007/978-3-031-15086-9_2.
7. May, A., & Ross, T. (2018). The design of civic technology: factors that influence public participation and impact. *Ergonomics*, 61(2), 214-225.
8. Mossberger K., Tolbert C. J., Mcneal R. S. Digital Citizenship: The Internet, Society, and Participation. Massachusetts Institute of Technology. 2008. URL : https://books.google.ee/books?hl=ru&lr=&id=LgJw8U9Z0w0C&oi=fnd&pg=PR7&dq=digital+citizenship&ots=DYVAwVaAXu&sig=xeT8kPD3E9SGhtaCf3dIJomC_A&redir_esc=y#v=onepage&q=digital%20citizenship&f=false
9. O'Leary, R., Gerard, C., & Bingham, L. B. (2006). Introduction to the symposium on collaborative public management. *Public administration review*, 66, 6-9.
10. Rumbul, R., & Shaw, E. (2017). Civic tech cities. *MySociety Research*, 1.
11. Zhang, F., & Feeney, M. K. (2018). Managerial ambivalence and electronic civic engagement: The role of public manager beliefs and perceived needs. *Public Administration Review*, 78(1), 58-70.
12. Zhang, W., Lim, G., Perrault, S., & Wang, C. (2022). A Review of Research on Civic Technology: Definitions, Theories, History and Insights. arXiv preprint arXiv:2204.11461.
13. Воронкова, В. Г., Кивлюк, О. П., & Андрюкайтене, Р. (2023). Еволюція від активного відповідального громадянства до цифрового в контексті критичного мислення: досвід країн ЄС. *Humanities Studies*, (14 (91)), 23-34.
14. Рошук М. В. Transformation of Ukraine into a digital state: realization instruments. *Scientific Works of National Aviation University. Series: Law Journal "Air and Space Law"*. 2020. № 1(54). С. 86–93. URL: <https://doi.org/10.18372/2307-9061.54.14544>.

Нормативні документи

1. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21 трав. 1997 р. № 280/97-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-вр>.
2. Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 1 квіт. 2014 р. № 333-р. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80>.
3. Про схвалення Стратегії цифрової трансформації соціальної сфери : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 28 жовт. 2020 р. № 1353-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1353-2020-%D1%80#Text>.
4. Europe 2020. A European strategy for smart, sustainable and inclusive growth. European Commission. Brussels, 3.3.2010. 37 p. URL: <https://cutt.ly/FN9sJdM>.

Додаткові

1. Aragón, P., Alvarado Garcia, A., Le Dantec, C. A., Flores-Saviaga, C., & Saldivar, J. (2020, October). Civic Technologies: Research, Practice and Open Challenges. In *Conference Companion Publication of the 2020 on Computer Supported Cooperative Work and Social Computing* (pp. 537-545).
2. Lance B. W. Changing Citizenship in the Digital Age. *Civic Life Online: Learning How Digital Media Can Engage Youth*. Edited by W. Lance Bennett. The John D. and Catherine T. MacArthur Foundation Series on Digital Media and Learning. Cambridge, MA: The MIT Press, 2008. 1–24. doi: 10.1162/dmal.9780262524827.001.
3. Matveieva O. Development and implementation of civil society competencies as a humanistic resource for sustainable development of territories. *Capacities of territorial development: methodological principles of formation and enhancement*. 2017. P. 247–256. URL : <https://inlnk.ru/RjeaoA>.
4. McGuire M. Beyond flatland: when smart cities make stupid citizens. *City, Territory, Architecture*. 2018. № 5. DOI: <https://doi.org/10.1186/s40410-018-0098-0>.
5. Sarker, A. E., & Hassan, M. K. (2010). Civic engagement and public accountability: an analysis with particular reference to developing countries. *Public Administration & Management*, 15(2).
6. Skaržauskienė, A., & Mačiulienė, M. (2020, October). Mapping international civic technologies platforms. In *Informatics* (Vol. 7, No. 4, p. 46). MDPI.
7. Suárez, D. F., & Lee, Y. (2011). Participation and Policy: Foundation support for community organizing and civic engagement in the United States. *Public Management Review*, 13(8), 1117-1138.
8. Tsai, C. C., Stritch, J. M., & Christensen, R. K. (2016). Eco-helping and eco-civic engagement in the public workplace. *Public Performance & Management Review*, 40(2), 336-360.
9. Драбюк, С. (2022). Пропаганда та її види. Шляхи протидії пропаганді. *Аналітично-порівняльне правознавство*, (1), 153-157.
10. Животова, К. В. (2023). Механізми протидії дезінформації в сучасному інформаційному середовищі: економічний аспект. *Стратегія економічного розвитку України*, 52, 5-16
11. Марущак, А. І. (2022). Передумови для формування правових механізмів протидії дезінформації в соціальних медіа у контексті національної безпеки: постановка проблеми. *Інформація і право*, (1 (40)), 82-88.
12. Матвеєва, О. Ю. (2022). Гендерний мейнстримінг процесів розбудови цифрової демократії в Україні. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Публічне управління та адміністрування*. № 6. DOI: <https://doi.org/10.32782/TNU-2663-6468/2022.6/18>
13. Панченко, О. А. (2021). Інституційне забезпечення процесів протидії російській інформаційній експансії та пропаганді в сучасному світі. *Інформація і право*, (3 (38)), 28-34.
14. Пігарєв, Ю. Б. (2020). Govtech та civic tech: цифрове урядування та врядування. *ВВК* 79, 818.
15. Пігарєв, Ю. Б. (2020, April). Ландшафт прикладного рівня ІТ-архітектури об'єднаної територіальної громади. In *Scientific Achievements of Modern Society. Abstracts of the 9th International scientific and practical conference*. Cognum Publishing House. Liverpool, United Kingdom (pp. 875-883).
16. Тілікіна, Н. В. (2021). Медіа-, інформаційна і комп'ютерна грамотність як компоненти цифрової грамотності. *Scientific notes of Lviv University of Business and Law*, 29, 46-56.

Інформаційні ресурси

1. Євроінтеграційний портал. URL: <https://eu-ua.org/plan-zakhodiv-zvykonannia-uhody>
2. Офіційний сайт КМУ.
URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/diyalnist/nacionalna-rada-ukrayini-z-pitan-rozvitku-nauki-i-tehnologii>